

kde TO je?

HISTORICKÉ PAMIAHKY MESTA TOPOĽČANY

SPRIEVODCA A MAPA

Život mesta sa už od čias minulých sústreďoval na historickom Námestí M. R. Štefánika, ktorého ústrednou dominantou je Rímskokatolícky kostol Nanebovzatia Panny Márie. Námestie bolo pôvodne obštvané z polovice jednoposchodovými budovami a druhú polovicu tvorili prízemné budovy. V 70. rokoch 20. storočia však došlo k závažným negatívnym zásahom do pôvodnej zástavby historického jadra. Pôvodné budovy museli ustúpiť novým predajniam a bytom v rôznych častiach budov bol hotel Koruna, v ktorom sa sústreďoval celý spoločenský a kultúrny život mesta. Hotel padol za obeť komunistickému režimu, pre ktorý predstavoval symbol buržoázie. Do prestavby budovy sa nakoniec neinvestovalo a neskôr sa nechala zbúrať. Podobný osud mala aj budova židovskej synagógy, tzv. Nová synagóga, ktorá bola postavená v maurskom slohu, ale v roku 1944 ju vypálili nemecké jednotky, čo spečatilo aj jej nasledujúci osud. Po vojne slúžila ako sklad a neskôr bola prestavaná na strednú odbornú školu.

O rozvoj a vybudovanie mesta sa výrazným spôsobom zaslúžila aj bankárska rodina Stummerovcov, ktorá v roku 1868 kúpila panstvo spolu s kaštieľom v susednej obci Tovarníky. V roku 1870 sa im podarilo dokončiť cukrovar. V roku 1885 dal barón August Stummer postaviť verejnú župnú nemocnicu s kaplnkou a zaslúžil sa aj o zriadenie štátnej ľudovej i meštianskej školy v Topolčanoch. V roku 1890 postavili rafinériu na výrobu líkérov. Stummerovským podnikom, ktorý mal pre Topolčany veľký význam, bola parná píla a parketáreň, ktorú postavila v rokoch 1911-1912 firma Adolf Schmidt a spol. Cisár František Jozef povýšil Stummerovcov do šľachtického stavu a neskôr v roku 1884 im udelil aj titul barónov za zásluhy v oblasti priemyslu a obchodu.

Návštevníci Topolčan si môžu pozrieť židovský alebo starý mestský cintorín, ktoré sú zapísané v zozname kultúrnych pamiatok. Milovníkom architektúry odporúčame funkcionalistickú vilu Dr. Mokrého, ktorej architekt Eugén Rosenberg navrhoval budovy v Prahe a neskôr aj vo Veľkej Británii. Architektonickým a historickým zážitkom bude pre návštevníkov mesta určite prechádzka po Stummerovej ulici, ktorá sa nachádza spolu s areálom starej nemocnice v pamiatkovej zóne mesta.

Zaujímavosťou mesta je to, že jeho obyvatelia Topolčanci sú častovaní prezývkou „žochári“. Tento názov pochádza ešte z čias prvých jarmokov a trhov. Žoch bolo veľké vreco, v ktorom sa nosila ovčia vlna. Šikovní a vynaliezaví chlapi z Topolčan sa počas trhov zhromažďovali na vlakovej stanici a pre predajcov, ktorým sa nechcelo nosiť tovar až na námestie, kde sa organizoval trh, nosili Topolčanci za určitú cenu žochy s výrobkami. Na pamiatku tohto pomenovania majú Topolčany na svojom námestí sochu žochára.

I. Centrum 1,3 km / 40 min

- 01 Námestie M. R. Štefánika**
Radnica [1/1]
Kostol Nanebovzatia Panny Márie
Fara [61]
Meštiansky dom [36]
- 02 Ulica J. Hollého**
Finkova vila [5]
ZŠ Hollého [663/1]
- 03 Moyzesova ulica**
Mokrého vila [3]
- 04 Moyzesova ulica**
Mestská tržnica [583/10]

II. Krušovská ulica 1,1 km / 40 min

- 05 Krušovská ulica**
Tribečské múzeum [291/1]
- 06 Krušovská ulica**
Kaplnka Ružencovej Panny Márie [1604/38]
- 07 Krušovská ulica**
Starý cintorín
- 08 Krušovská ulica**
Starý cintorín, kaplnka
- 09 Krušovská ulica**
Židovský cintorín [83]

III. Stummerova ulica 1,7 km / 60 min

- 10 Stummerova ulica**
Pokorného vilová rada [7]
Pokorného vilová rada [15]
- 11 Stummerova ulica**
Bilikova vila [44]
- 12 Pavlova ulica**
Areál starej nemocnice [17]
- 13 Ulica Pod Kalváriou**
Kalvária [1519/33]

* Uvedené časy značených trás a presné body pamiatok označených na mape sú orientačné.

- G Galéria Topolčany**
Námestie M. R. Štefánika 1/1
- 1-12 Nástupište 1 - 12**
Podchod autobusovej stanice
- Autobusová stanica**
Martina Rázusa
- Zeľzničná stanica**
Martina Rázusa
- Kino Spoločenský dom**
Námestie Ľudovíta Štúra
- Park**
Mestský park - Železničarska ulica
Park Športovcov - Kalinčiakova ulica
Park A. Dubčeka - Moyzesova ulica
- Plaváreň**
Tovarnícka 2208/5

kde TO je?

01 FARA

Rímskokatolícky farský úrad patrí k najstarším stavbám na Námestí Milana Rastislava Štefánika. Fasáda budovy je síce typická pre eklekticismus, ale jej tajomstvo sa skrýva v murivách suterénov a v pôdoryse stavby, ktoré pochádzajú zo stredoveku. Do priechla umiestnili niku so Sochou sv. Jána Nepomuckého. Fasádu orientovanú na námestie zdobia výrazný dekor tvorený rôznorodými okennými šambránami a kovovými prvkami.

01 MEŠTIANSKY DOM

K najstarším stavbám na Námestí M. R. Štefánika patrí aj meštiansky dom. Budovu postavili v eklektickom slohovom štýle s použitím terakotových prvkov. Jej pôdorys projektovali do tvaru písmena U s prechodom do vnútorného dvora. Vysokú pamiatkovú hodnotu majú okrem samotnej secesnej výzdoby fasády aj ďalšie umelecko-remeselné prvky, akými sú kované zábradlie balkóna, drevená výplň okien a dverí či strešný štít.

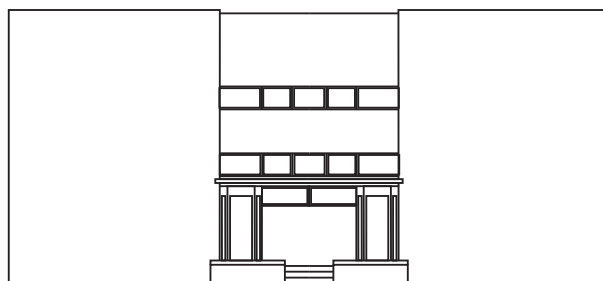
02 FINKOVA VILA

Autorom Finkovej vily, ktorú vyhlásili v roku 1990 za národnú kultúrnu pamiatku, je Jozef Bilik. Ide o eklektickú vilu z roku 1904, ktorá bola upravovaná v 2. polovici 20. storočia a svoj názov nesie po svojom majiteľovi statkárovi Finkovi. Má trojtraktovú dispozíciu, nepravidelný pôdorys, dve poschodia s podkrovím a jej súčasťou sú aj pivničné priestory.

02 ZŠ HOLLÉHO

História pôvodnej meštianskej školy na Hollého ulici sa podľa zápisov a zanechaných výročných správ začala písať 19. októbra 1903. Novú školskú budovu postavilo mesto s finančnou podporou baróna Augusta Stummera z Tovarníka, ktorý prispel ku stavbe na vtedajšie časy značnou sumou, a to 34 075 korún.

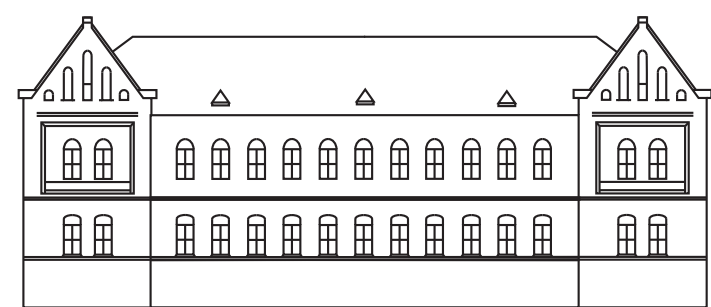
03 MOKRÉHO VILA

Rozmanitú medzivojnovú architektonickú tvorbu na Slovensku obohatila Mokrého vila. Túto vilu navrhol Eugen Rosenberg v roku 1934 pre Dr. Viktora Mokrého. Budova navonok predstavuje jednoduchý hranolový objekt s dvomi poschodiami. Do budovy vedú dva vstupy: vstup na pravej strane viedol do časti, ktorá spĺňala obytnú funkciu a druhý vstup na ľavej strane, viedol do ordinácie. Eugen Rosenberg sa narodil v Topoľčanoch a bol autorom aj realizátorom elegantných funkcionalistických nájomných bytových domov v Prahe. Neskôr musel emigrovať do Veľkej Británie, kde bol spoluzakladateľom firmy YRM, ktorá sa zameriavala najmä na tvorbu návrhov nemocničných budov, škôl, univerzít, úradov, priemyselných budov, či letísk.

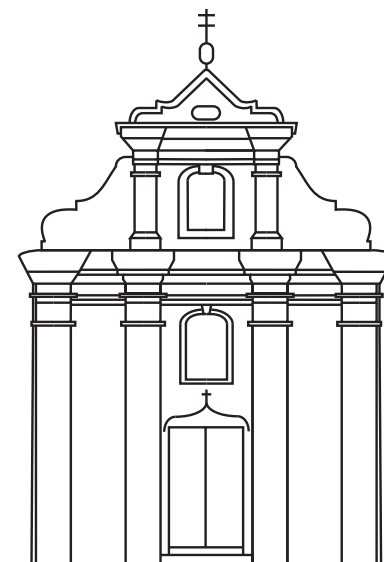
04 MESTSKÁ TRŽNICA

Na mieste, kde sa dá v súčasnosti kúpiť čerstvá zelenina a ovocie, sídlila v minulosti pošta. Historická budova postavená v roku 1896 bola súčasťou najdlhšej poštovej a dopravnej spojnice Magna Via, do ktorej patrili od roku 1550 aj Topoľčany.

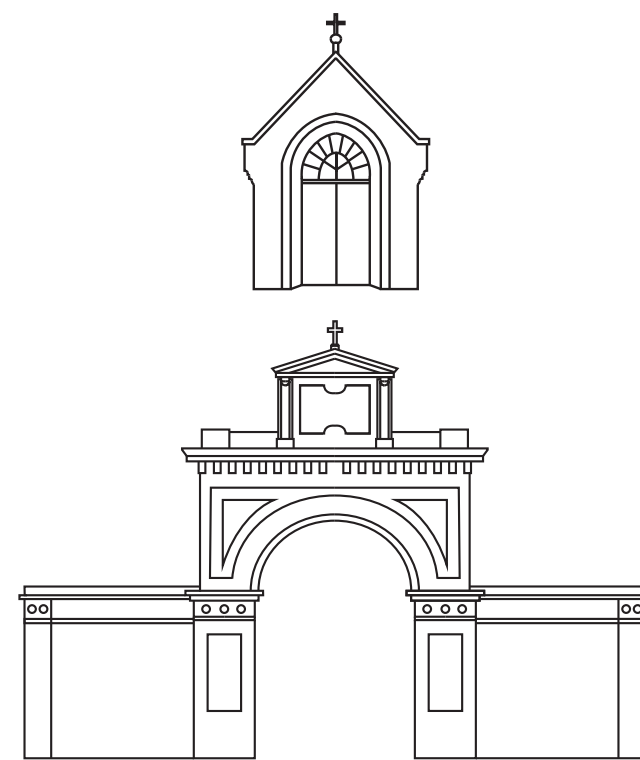
05 TRIBEČSKÉ MÚZEUM

Táto historická budova bola dlhé roky sídlom okresného súdu a v apríli v roku 1999 sa do budovy presťahovalo Tribečské múzeum. To bolo založené už v roku 1961. Môžete v ňom nájsť prírodovedné, archeologické, historické a etnografické pamiatky. Od roku 1980 sa špecializuje na dokumentovanie chmeliarstva, sladovníctva a pivovarníctva na Slovensku. Budova niekdajšieho súdu bola v roku 2013 vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku.

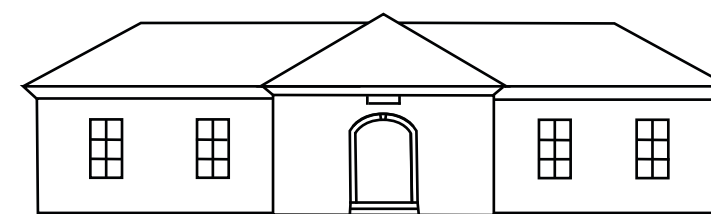
06 KAPLNKA RUŽENCOVEJ PANNY MÁRIE

Kaplnka Ružencovej Panny Márie bola postavená v barokovom slohu v roku 1750. Je to jednododová stavba so segmentovým uzáverom presbytéria a pruskou klenbou. Jej priečelie zdobia zalamovaný štít. V interiéri barokovej kaplnky sa nachádza drevená maľovaná empóra s obrazmi štyroch západných cirkevných otcov, ktorí sú znázornení na stranách centrálného obrazu Krista Pantokratora - Vševládcu. Parapet empory je národnou kultúrnou pamiatkou.

07-08 STARÝ CINTORÍN, KAPLNKA

Nad hlavnou bránou do starého cintorína sa nachádza nápis 1900, ktorý značí rok jeho založenia. Zaujímavosťou topoľčianskeho starého cintorína je fakt, že sa tam nachádza najkrajšia stromová aleja, ktorá je zapísaná aj v Ústrednom zozname pamiatkového fondu ako súčasť nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky. Pri návšteve tohto starého pietneho miesta si môžete všimnúť malú kaplnku, ktorú dala spolu so sochou Panny Márie postaviť Katarína Pálfiová z vdaky za záchranu manžela Žigmunda Forgáča. Socha sa v súčasnosti nachádza v priestoroch kostola na námestí M. R. Štefánika.

09 ŽIDOVSKÝ CINTORÍN

Židovský cintorín je dnes jedinou pamiatkou na kedysi početnú Židovskú náboženskú obec v Topoľčanoch. Bol založený koncom 19. storočia a pochovávalo sa tu až do 70. rokov 20. storočia, kedy židovská náboženská obec zanikla. Na tomto cintoríne sa okrem hrobiek významných osobností slovenského židovstva nachádza aj spoločný hrob 62 obetí masovej vraždy zo septembra 1944 pri obci Nemčice. Hroby sú usporiadané v radoch z juhu na sever. Nad vchodom do obradnej siene je umiestnená tabuľa s hebrejským nápisom: „K miestu odpočinku každého živého“. V obradnej sieni je v dvoch miestnostiach nainštalovaná stála výstava s názvom: Z dejín židovskej komunity v Topoľčanoch. V roku 1993 bol židovský cintorín vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

10 POKORNÉHO VILOVÁ RADA 7

Táto secesná vila zo začiatku 20. storočia bola vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku už v roku 1985. Následne prešla dvomi rekonštrukciami, a to v 90. rokoch 20. storočia a v rokoch 2010 - 2012. Má jedno podlažie s podkrovnými a pivničnými priestormi, trojtraktovú dispozíciu a štvorcový pôdorys s pravouhlými rízlami. Na tejto vile vidieť vysokú koncentráciu umelecko-remeselných detailov, ktoré sú typické pre Pokorného stavby.

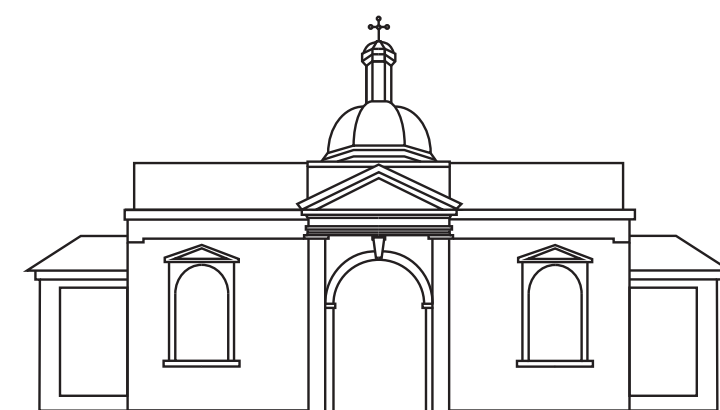
10 POKORNÉHO VILOVÁ RADA 15

Autorom tejto eklektickej stavby postavenej v rozmedzí rokov 1900 - 1903 je stavitel Ján Pokorný. Budova má dve poschodia, nepravidelný pôdorys a v 80. rokoch 20. storočia si prešla opravami. Za národnú kultúrnu pamiatku vyhlásili v roku 2013 nie len vilu, ale aj murované oplatenie, ktoré zaujme najmä kovovými prvkami. Do tohto roku sídlil v budove aj územný spolok Slovenského Červeného Kríža.

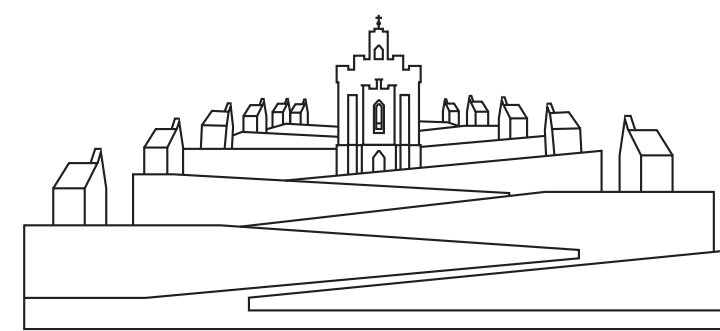
11 BILIKOVA VILA

Táto secesná vila bola postavená v roku 1909 topoľčianskym staviteľom Jozefom Bilikom. Má viacpriestorovú dispozíciu, nepravidelný pôdorys a jedno podlažie. Disponuje tiež pivničnými priestormi a kovovým stĺpovým oplatením s murovaným soklom a kovanou bránou, ktoré sú taktiež v secesnom štýle. Práca jej autora bola ocenená v roku 2004, kedy vilu spolu s jej oplatením vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku.

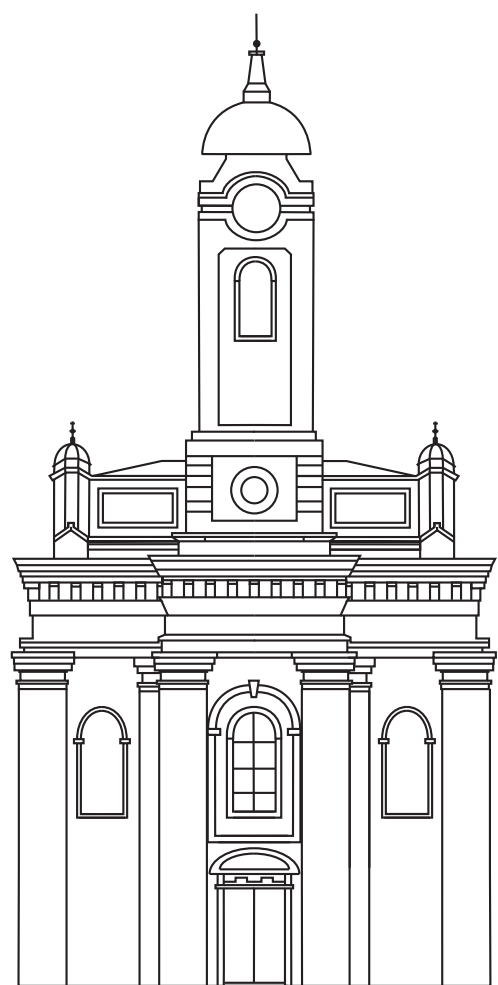
12 AREÁL STAREJ NEMOCNICE

Súčasťou areálu tzv. starej nemocnice je sedem objektov, ktoré sa stali kultúrnymi pamiatkami. Celý areál dala postaviť rodina Stummerovcov. Nemocnicu dokončili v roku 1885 a následne ju barón August Stummer daroval Nitrianskej župe. V roku 1904 pribudla nová budova infekčného neskôr kožného pavilónu, ktorú navrhol architekt Filip Binetter. V rokoch 1940 - 1943 vznikol nový pavilón pre infekčné choroby, ktorý bol postavený z iniciatívy lekára Eugena Gressnera v tendenciách funkcionalizmu.

13 KALVÁRIA

Neogotický sloh zdobí Kalváriu, ktorú stavali v rokoch 1853 - 1856. Jej vznik súvisí s tradíciou zázračnej Panny Márie Veľkotoľčianskej. Kalváriu vybudovali na mieste, s ktorým je spojená povest' o zázračnej vode. Zásľuhu na jej vytvorení mal aj topoľčiansky dekan Vincent Kubica. Kalvária pozostáva zo 14 kaplniek, krížovej cesty a ďalších objektov. Centrom komplexu je kaplnka Sedembolestnej Panny Márie.

01 KOSTOL NANEBOVZATIA PANNY MÁRIE

Prvá písomná zmienka o kostole pochádza z roku 1285. Chrám bol najskôr zasvätený sv. Ondrejovi, avšak požiar v roku 1731 túto sakrálnu pamiatku zničil. Preto postavili nový barokový svätostánok, ktorý v roku 1740 aj vysvätili. Keďže sa v Topoľčanoch prejavila neobyčajná mariánska úcta, tak kostol v roku 1802 zasvätili Nanebovzatíu Panny Márie. Jeho súčasná podoba je výsledkom neskorobarokových úprav z rozhrania 18. a 19. storočia.